

Úklady o republiku.

Rudolf W i e r e r (Brno).

(Dokončení.)

Nyní třeba si povšimnouti trestního zákonodárství jiných států, pokud upravují skutkovou podstatu deliktů proti státu.

Nejdříve si všimneme zákonodárství německého a zákonodárství stojících pod zřejmým vlivem německým, t. j. uherského a švýcarského.

Trestní zákon říše německé z 16. dubna 1871 třídí delikty proti státu na velezradu (Hochverrat) a zemězradu (Landesverrat). Velezradou rozumí německý zákon delikty proti osobě panovníkově, ústavě a celistvosti státu. Předně stihá jako velezradu trestem smrti § 80 toho, kdo spáchal vraždu nebo pokus vraždy na císaři nebo na panovníkovi svého státu. Dále prohlašuje § 81, že zločinu velezrady se dopouští: kdo se pokusí (unternimmt)

1. spolkového panovníka usmrtiti, zajmouti, vydati do moci nepřítelů nebo učiniti neschopným k vládě;

2. ústavu nebo nástupnický řád německé říše nebo spolkového státu násilně změnit;

3. spolkové území zcela nebo z části k cizímu státu násilím přivtělit nebo jeho část od celku odtrhnouti;

4. území spolkového státu zcela nebo z části jinému spolkovému státu násilím přivtělit nebo jeho část od celku odtrhnouti. Trestem na takovýto pokus jest doživotní káznice (Zuchthaus) nebo doživotní pevnostní vazba (Festungshaft). Za polehčujících okolností jest trestem pevnostní vazba ne kratší pěti let.

Výraz »Wer es unternimmt« byl judikaturou i převážnou většinou praxe vykládán »vollendet oder versucht«. Stihal tedy zákon stejně pokus jako dokonaný čin. Tato interpretace byla odůvodňována zněním §u 82 »za podnik jest pokládati každé jednání (Handlung), jímž se úmysl (Vorhaben) bezprostředně má provésti.«

Ustanovení §u 81 ukazují, jakou váhu kladlo zákonodárství monarchistického státu na tělesnou integritu panovníkovu a dále i jak silné bylo federalistické smýšlení v dílčích státech říše, které si vynutilo, že čin namířený ve prospěch jednoho dílčího státu proti celistvosti území druhého státu byl postaven na roveň deliktům proti územní integritě říše celé.

Ustanovení odstavce 2. §u 81. nedopadala podle mínění praxe i teorie na každý pokus násilné změny ústavy, nýbrž pouze na ty pokusy, které chtěly zvrátiti vládní formu, nástupnický řád nebo hlavní zásady té které ústavy státní.

Přípravné jednání směřující k velezradě bylo stíženo předpisy §§ů 83, 84 a 86.

První paragraf ohrožoval trestem káznice nebo pevnostní vazby ne kratším pěti let ty, kdož se smluvili, že vykonají vele-

zrádný čin, aniž došlo k započetí činu trestného podle §u 82. Za polehčujících okolností nemohl býti trest snižen pod 2 léta pevnostní vazby. Stejným trestem byl stížen i ten, kdo počal vyjednávat (sich einlässt) se zahraniční vládou za účelem přípravy velezrady nebo ten, kdo moci jemu říší nebo dílčím státem svěřené zneužívá nebo sbírá mužstvo nebo je cvičí ve zbrani.

Konečně byla stížena (§ 84) každá jiná příprava velezrádného pokusu káznicí nebo pevnostní vazbou do 3 let, za polehčujících okolností pevnostní vazbou od 6 měsíců do 3 let.

Po každém případě vyjma posledního mohl soudce rozsudkem stanoviti ztrátu veřejných úřadů a práv plynoucích z veřejných voleb.

Zemězradou rozuměl německý zákoník útoky na velmocenské postavení říše vůči ostatním státům. Z předpisů odpovídajících přibližně našim ustanovením o ohrožení bezpečnosti republiky je důležitý § 87. Paragraf tento stanoví trest káznice ne kratší čtyř let pro toho, kdo počal vyjednávat s cizí vládou, aby ji pohnul k válce proti německé říši; trest tento měl býti zvýšen na doživotí v případě, že by válka skutečně vypukla. Za polehčujících okolností byl provinilec trestán pevnostní vazbou od 6 měsíců do 5 let, a vypukla-li válka, pevnostní vazbou ne kratší pěti let.

Ostatní delikty zemězrádné týkající se vyzvědačství, provrady a zrady státního tajemství nespádají v obor našeho pojednání.

Pro zmíněné delikty jak velezrádné, tak i zemězrádné mohli býti trestáni podle §u 91 i cizozemci, když se zdržovali ve spolkovém území. Vedlejším trestem mohlo býti zabavení jmění podle §u 93.

Státním převratem republikánským stala se mnohá trestní ustanovení nepraktickými, ba obsoletními. I nebyla zprvu republikánská forma státní dostatečně chráněna. Proto byl proti monarchistickým a komunistickým rejdům vydán zákon na ochranu republiky z 21. července 1922, který však není tak důsledným jako zákon náš. Mimo jiná ustanovení hrozí zákon tento ve zvláště těžkých případech trestnicí a pokutou do 5 milionů marek tomu, kdo se zúčastní nebo podporuje tajné spojení, jehož cílem jest podrýti republikánskou formu státní.

Dále pak jest stíhán stejným trestem ten, kdo se připojí k tajným nebo státu nepřátelským ozbrojeným spojením.

Ochranu nové státní formy zabezpečuje osnova nového trestního zákona, která bude asi v krátké době uzákoněna nejen v Německu, ale s jistými obměnami i v Rakousku. Osnova tato stíhá jako velezrádce v §u 85 doživotní káznicí nebo káznicí ne kratší deseti let toho, kdo:

1. Násilím nebo hrozbou násilí změní ústavu říše nebo spolkového státu, nebo odtrhne území od říše, nebo od spolkového státu.

2. Říšského presidenta zbaví (beraubt) ústavní moci nebo násilím neb nebezpečnou výhrůžkou jej nutí nebo mu brání,

aby své ústavní funkce vykonával buď vůbec nebo v určitém smyslu.

Vybízení k velezradě se trestá podle §u 86 káznici do deseti let.

Pokud se přípravy velezrady týče, trestají se jen přípravná jednání určitého druhu a to podle §u 87: smlouení velezrady, styky se zahraniční vládou, zneužití moci úřední, najímání k cvičení mužstva, shromažďování a rozdílení zbraní a střeliva nebo peněz, pokud se děje za účelem velezrádným.

Trestem jest tu káznice do deseti let.

Jako zemězrádce trestá § 94 o. 1. káznici ne kratší pěti let, ve zvláště těžkých případech doživotní káznici nebo káznici ne kratší deseti let toho, kdo v úmyslu přivoditi válku neb represalie proti říši vstoupí do styku s cizozemskou vládou.

Stejně se pak trestá podle §u 96, kdo proti říši přivodil vojenský podnik nepřátelských tlup, které nelze považovati za válčící mocnost.

Jako zvláštní druh deliktů rozdílných od velezrady i zemězrady vytyká osnova útoky proti ústavním sborům. I trestá § 98. káznici ne kratší pěti let toho, kdo říšský sněm, říšskou radu, vládu nebo hospodářskou radu, zemský sněm, vládu nebo státní radu násilím nebo výhrůžkou násilí nutí nebo jim brání, aby své funkce vykonávali vůbec nebo v určitém smyslu.

Kdo byl odsouzen pro jakýkoliv delikt velezrádný, zemězrádný, nebo proti ústavním sborům směřující, může býti zbaven přístupu k úřadům a práva volebního, cizinec může býti z říše vypovězen (§§ 88, 97, 101).

Celkem liší se ustanovení osnovy od práva dosud v Německu platného v leckterém směru. Nová osnova nepovažuje za velezradu útok proti životu státu. Pozoruhodným jest, že jest trestným jen dokonáný čin velezrádný a nikoliv pokus jako dříve. Významnou novotou jest dále, že není trestným každé přípravné jednání k velezradě směřující, ale pouze jednání taxativně zákonem vypočítaná. Konečně slibuje § 87 o. 3. beztrestnost tomu, kdo svobodně přípravného jednání zanechá a zneumožní zamýšlený výsledek.

Přes tyto změny jeví se ještě monarchistické přežitky v osnově dosti jasně: výkon ústavních práv hlavy státu jest chráněn mnohem účinněji a přísněji než výkon funkcí zákonodárných a vládních sborů.

Systematiku německého zákona trestního převzal u h e r s k ý trestní zákon článek V. z roku 1878.

Prohlašoval za velezradu v § 126:

1. Zavraždění, úmyslné zabití krále nebo pokus o některý z těchto činů.
2. Urážku tělesné integrity královy, jakož i čin, který učinil krále k panování nezpůsobilým.
3. Čin, jímž byl vydán král v moc nepřitele nebo jímž jemu kdo překáží v panování, nebo jímž ho zbaví osobní svobody násilím nebo hrozbou.

4. Pokus vykonání některého z těchto činů.

Podle §u 128 mělo býti usmrcení nebo pokus usmrcení krále trestáno smrtí, činy v §u 126 odstavci 2. a 3. uvedené doživotní trestnicí a pokus trestnicí od 10 do 15 let.

Dále (§ 127) byl jako velezrada kvalifikován i čin směřující k tomu:

1. aby se násilím změnil nástupnický trůnní řád;
2. aby byla násilím změněna ústava státu uherského, nebo existující společenství státní, vízíci jednotlivé země státu uherského anebo svaz mezi Uherskem a Předlitavskem;
3. aby se pod cizí panství násilím dostalo území uherského státu nebo Předlitavska nebo nějaká část těchto států. Velezrádný delikt proti nástupnickému řádu nebo ústavě směřující byl trestán trestnicí od 10 do 15 let, útok proti území státnímu doživotní trestnicí.

Pokud pak se přípravy velezrady týče, stanovil § 130, že spolčení k páchání velezrady proti osobě krále (§ 126) má býti trestáno trestnicí do 5 let, nedošlo-li k přípravnému činu; došlo-li však k němu, byla trestem trestnice od 5 do 10 let.

Podle stejného rozlišení mělo býti podle §u 131 spolčení založené k páchání velezrady podle §u 127 bodu 1. a 2. (proti řádu trůnnímu a ústavě) býti trestáno státním vězením do 5 let, při přípravném činu od 5 do 10 let; trestnice pak do 5 let stihla ty, kdož se spolčili proti integritě území státního (bod 3. § 127) při přípravném jednání od 5 do 10 let. Spolčení povstalo dle výslovného ustanovení §u 132., když se aspoň dvě osoby usnesly společným dorozuměním spáchatí velezradu.

Vnitřní bezpečnost státu chrání se však i jinak. Podle §u 135 má býti potrestán ten, kdo byv zpraven o připravování velezrady a nejsa příbuzným pachatele nebo účastníka činu, podnik nepřekazil nebo úřadu neoznámil, státním vězením do 3 let vyjma ovšem případ, že by zločin nebyl uskutečněn.

Pro velezrádný čin nebo velezrádné spolčení neměl býti trestán podle §§ů 136 a 137, kdo dobrovolně před odhalením činu nebo spolčení od přípravy činu odstoupil nebo ze spolku vystoupil, oznámiv to členům spolku, sám následky činu zneвозмоžnil anebo čin nebo spolčení vrchnosti oznámil.

Pro všechny velezrádné zločiny mělo býti podle §u 138 nalezeno kromě trestu na svobodě i na ztrátu úřadu a na suspendování výkonu politických práv.

Ustanovení tato velmi příznivě se liší od stanoviska trestního zákona rakouského. Netrestát zajisté uherský zákon drakonicky každý čin proti tělesné integritě panovníkově. Leč i tresty proti ostatním deliktům velezrádným jsou mnohem přiměřenější a lidštestjší než tresty zákona rakouského. Nespornou předností uherského zákona jest však zevrubné roztrřídění deliktů. Také denunciantství jest stanoviskem §u 137 velmi stženo, ne-li zneвозмоžněno.

Zločinu vlastizrady (zrady státu) dopouští se podle §u 142 téhož zákona ten státní občan uherský, který se spolčí s vládou

některé cizozemské mocnosti, anebo se s ní pustí do styku ať přímo nebo nepřímě, aby jí přiměl k nepřátelskému činu nebo válce proti uherskému státu anebo rakousko-uherské monarchii. Trestem jest trestnice od 10 do 15 let; vypukla-li vojna, jest trestem doživotní trestnice.

Zákonodárství švýcarské přijalo roztržidění deliktů proti státu na velezradu a zemězradu, ačkoliv zákonodárství spolkové těchto názvů neužívalo, užívajíc výrazů: delikty proti vnitřní respektive vnější bezpečnosti státu. Za to znaly trestní zákony kantonů tyto názvy. Spolkový trestní zákon z roku 1853. stihal v článku 37. trestem káznice od 20 let do doživotí státního občana, který se pokouší státní území nebo jeho část přivésti v moc nebo závislost cizí moci. nebo se pokouší odtrhnouti od federace nějaký kanton nebo jeho část. Výslovné ochrany ústavy spolkové ve Švýcarsku nebylo. Pouze trestní zákony jednotlivých kantonů trestaly pokusy o násilný převrat státní. Věc se dá vysvětliti lehce: mírné pouto poutající dílčí kantony švýcarské federace nedráždilo k útokům na ústavu spolkovou, naproti tomu byly ještě v 19. století hojně pokusy o násilnou změnu ústavy kantonů.

Úplně přijal systematiku německou návrh trestního spolkového zákona z roku 1918, který v článku 229. jako velezradu kvalifikuje jednání čelící k tomu, aby násilím byla změněna ústava federace (Eidgenossenschaft) nebo některého kantonu, aby byly svrženy státní ústavní úřady nebo aby byl znemožněn výkon jejich pravomoci, aby bylo švýcarské území od federace nebo území od kantonů odtrženo.

Trestem jest tu káznice (Zuchthaus) nebo vězení od 1 do 5 let.

Podle článku 229. páchá útok na neodvislost federace:

1. Kdo předsevezme jednání čelící k tomu, aby nezávislost federace byla porušena nebo ohrožena, aby došlo k intervenci cizí moci v záležitostech federace, ohrožující nezávislost federace. Trest jest tu týž jako v článku předchozím.

2. Kdo vstoupí do styku s cizím státem nebo jeho agenty, aby přivodil válku proti federaci, bude potrestán káznicí ne kratší 3 let.

Pozoruhodným zjevem jsou nízké sazby svědčící o tom, že klasická kolébka moderní demokracie cítí se s dostatek zabezpečena a že jí není třeba tvrdé represe proti vážnějším útokům na státní formu, jelikož tyto jsou velmi nepravděpodobnými.

Trestní zákonodárství britské stojí v zásadě ještě na starogermánských zásadách, hlásajících, že poměr poddaného ke státu jest osobním poměrem věrnosti poddaného k panovníkovi.

S toho hlediska shrnuje právo britské všechny delikty proti státu pod jednotné označení velezrady (high-treason) a kvalifikuje nejen útoky proti osobě králově, ale i útoky proti ústavě a území říše jako delikty proti králi. Základem ustanovení

o velezradě v anglickém právu trestním jest zákon Eduarda III. z roku 1352, který byl v početných atentátech na královnu Viktorii novelován roku 1848.

Kromě útoků proti životu krále nebo některých členů dynastie stihá zmíněný zákon jako velezrádce trestem smrti toho: kdo počne válku proti králi s úmyslem, aby krále zbavil koruny spojeného království Velké Británie a Irska nebo jiné državy neb země, nebo aby král zásady své vládní moci nebo své plány změnil, nebo aby jedna z obou komor parlamentu byla zstrašena;

kdo se smluví s někým, že počnou válku proti králi za jmenovaným účelem.

Stejnými tresty stihá též zákon toho, kdo spáchá delikty, které ohrožují vnější bezpečnost státu, i jest trestán ten:

kdo pohne cizince, aby vpadl do království nebo jiné državy anglické s ozbrojenou mocí,

kdo nepřítel ve válce s králem jakýmkoliv způsobem podporuje.

Dále prohlašuje § 77 téhož zákona: »V každém případě, v němž se považuje za velezradu spolčiti se s někým k určitému účelu, jest považovati za zřejmě velezrádný delikt jak sám fakt úmluvy tak i každé provádění smluveného záměru.«

Konečně § 78 hrozí doživotní káznici tomu, kdo by zvěděl o připravované velezradě a jí úřadům neoznámil.

Trestní represe anglické jsou velmi přísné. Zjev tento se vysvětlí konservativností Angličanů, kteří ctí historické pozůstatky stejně jako zájem státu, jehož representantem a symbolem jest osoba králova.

Pozoruhodným předpisem, který se ovšem našemu právnímu cítění naprosto přičí, jest ustanovení §u 77 kladoucí skutkovou podstatu pouhého smluvení komplotu na roveň dokonané velezradě.

Zajímavým zjevem jest dále, že ostatní delikty proti vnější bezpečnosti státu jsou zvány »felony«, kterýžto název pocházející z nomenklatury práva lenního jasně svědčí o tom, že anglické právo vidí v deliktu proti státu v podstatě porušení věrnosti k panovníkovi.

F r a n c o u z s k ý trestní zákon (Code pénal) z roku 1810. dělí delikty proti státu na »crimes et délits contre la sûreté intérieure de l'état« a na »crimes contre la sûreté extérieure de l'état«. Delikty první rozvádí v článcích 86.—102., druhé v článcích 75.—85. Těž zákon stihá v článku 86. a 87. trestem smrti a konfiskací majetku atentát nebo komplot proti životu nebo osobě panovníka — delikt ten jest postaven na roveň vraždě členů dynastie — dále atentát nebo komplot, jehož cílem jest zvrácení formy státní nebo nástupnického řádu trůnního, nebo popuditi občany, aby se proti autoritě císařově ozbrojili.

Atentátem byl podle původního znění §u 88: »Il y a attentat des qu'un acte est commis ou commencé pour parvenir a l'exécution de ces crimes quoiqu'ils n'aient pas été consommés«

nejen pokus, ale i přípravné jednání, ale novela z roku 1832 dala článku 88. znění »L'exécution ou la tentative constitueront seuls l'attentat«, a vyloučila takto přípravné jednání z trestní sankce článků 87. Komplot podle článku 89. jest pak dokonán, jakmile rozhodnutí jednati bylo smluveno a usneseno dvěma nebo více spiklenci, ačkoliv atentát se skutkem nestal. Pouhý návrh k spiknutí se pak trestá podle článku 90. káznici (réclusion).

Dále stihá článek 91. trestem smrti a konfiskací majetku atentát nebo komplot, jehož cílem jest vznítiti občanskou válku. Tž trest stihá dle článku 92. toho, kdo bez dovolení zákonné vrchnosti sbírá vojsko nebo mu poskytuje zbraně a střelivo.

Republikánským převratem státním staly se ve Francii mnohé z těchto předpisů obsoletními. Jelikož však nedošlo k zvláštnímu zákonu na ochranu republikánské formy státní, byla ustanovení článku 87. o útoku proti vládě respektive vládní formě (gouvernement) vztážena na ochranu republikánské ústavy a podobně změněna autorita císařská na presidentskou.

Předpisy Code pénal vyznamenávají se velkou přísností, ba lze říci krutostí. Jmenovitě trest smrti a konfiskace na pouhé smluvení o spáchání deliktu nebo na pouhé přípravné jednání, nutno se stanoviska našeho právního cítění zavrhnouti. Celkem nesou tyto předpisy pečeť strachu a nejistoty napoleonského režimu před reakcí a revolucí, která se nehrozila ani atentátů na život císařův.

Nynější zákonodárství republikánské nahradilo ovšem v některých těchto případech trest smrti trestem deportace.

Z deliktů proti vnější bezpečnosti státu trestá Code pénal zvláště těžce ohrožení míru. Tak hrozí článek 76. trestem smrti a konfiskací jmění tomu, kdo by připravoval úklady (pratiquer des machinations) nebo udržoval dorozumění s cizími mocnostmi nebo jejich agenty, aby je pohnul k tomu, aby se dopustily nepřátelských jednání nebo aby podnikly válku proti Francii nebo aby jim k tomu poskytnul prostředky. To se má provést i v případě, že by po spiknutí nenásledovala nepřátelská jednání.

Dále stanoví článek 84., že kdo nepřátelskými jednáními, vládou neschválenými, vystavil stát vypovězení války, bude potrestán vyhnanstvím (bannissement) a vypukla-li válka, bude potrestán deportací.

Konečně hrozí článek 85. vyhnanstvím tomu, kdo skutky, vládou neschválenými vysadil státní občany represáliím cizího státu.

Podle mínění praxe vyžaduje se při všech těchto deliktech úmyslu pachatelova stát poškoditi.

Také tyto tresty jsou zbytečně přísné — ohrožení míru jest trestáno smrtí — a jsou zajímavým dokladem toho, jak drakonickým způsobem žádal na poddaných zachování míru režim Napoleonův, který bez ustání válku provokoval.

Ustanovení trestního zákona francouzského o ochraně státu byla mutatis mutandis přejata do trestního zákoníka belgic-

kého z roku 1867., lucemburského a monackého. Změněna byla v těchto zákonících pouze přísnost trestní represe francouzského zákona.

Dosti odlišnou systematiku má italský trestní zákon z 30. června 1889., který dělí »Delitti contro la sicurezza dello stato«, na »Delitti contro la patria«, k nimž čítá zemězradu ve smyslu práva německého a útoky na státní neodvislost a »Delitti contro i poteri dello stato« útoky proti králi, ústavě a orgánům zákonodárným. V čele deliktů proti státu klade italský zákon delikt proti neodvislosti a jednotě státu, který se trestá dle článku 104. doživotním žalářem (ergastolo). Kdo pak se dopustí činu, který směřuje k tomu, aby králi nebo regentu zcela nebo z části byl znemožněn výkon vlády, jest trestán podle článku 118., odstavce 1. vězením ne kratším 12 let. Ústavu chrání článek 118. odstavec 3. tím, že hrozí stejným trestem tomu, kdo se dopustí činu, který směřuje k násilné změně ústavy, vládní formy nebo nástupnického řádu. V téže souvislosti jest stejně trestán čin, který směřuje k tomu, aby byl znemožněn výkon funkcí senátu nebo poslanecké sněmovny.

Pokud pak se ohrožení míru státu týče, jmenuje italský zákon tyto skutkové podstaty:

Kdo udržuje styk se zahraniční vládou nebo jejími agenty nebo se dopustí jiných činů, které směřují k vyvolání nepřátelství nebo války proti státu, jest trestán vězením (reclusione) od 8 do 20 let a dosáhl-li cíle, doživotním žalářem podle článku 106.

Ohrožení míru sbíráním vojska beze svolení vlády jest trestáno podle článku 113. vězením od 5 do 10 let a vypukla-li válka vězením (detentione) ne kratším šestnácti let.

Konečně jest trestán ten, kdo vyvolal nebezpečí represalí proti státu, vězením od 3 do 30 měsíců a došlo-li k represím, vězením od 30 měsíců do 5 let.

Pozoruhodnou jest velká váha, kterou klade zákon italský na jednotnost státu a integritu území státního. To lze si vysvětliti tím, že zákon vznikl v době, kdy se bylo ještě Itálii obávati pokusů vypuzených panovníků o restauraci bývalých poměrů politických.

Nizozemský zákon trestní z 3. března 1881. přejal systematiku zákona francouzského, který do roku 1881. v Nizozemí platil, ač v mnohém tuto systematiku nedodržuje.

Stíhá pak podle článku 93. pokus území státní zcela nebo z části přivést pod cizí panství nebo jeho část odtrhnouti. Trestem jest vězení na doživotí nebo na 20 let.

Dále jest trestán vězením do 15 let pokus ústavní formu vládní nebo trůnní řád poslušnosti odstraniti nebo nezákonným způsobem změnit (článek 94.).

Komplot směřující k těmto činům jest trestán vězením do 5 let.

Pozoruhodným zjevem jest, že při jinak mírných sazbách trestních se trestá i pokus každé nezákonné, byť i nenásilné změny vládní formy ústavní (ne tedy všech částí ústavy). Zjev

tento jest velkou předností nizozemského zákonodárství, ovšem nelze schvalovati, že trest na násilnou i nenásilnou změnu jest týž.

Mír jest chráněn ustanovením článku 97., který prohlašuje za delikt spiknutí směřující k tomu, aby jednak byla cizí mocnost pohnuta k nepřátelským činům, jednak aby byla cizí moc v rozhodnutí svém posílena, a konečně aby jí bylo pomáháno při přípravě války.

Trestem jest vězení do 15 let, vypukne-li válka, vězení na doživotí nebo do 20 let.

Dále trestá zákon v článku 100. pokus ohrožení neutrality státu.

Norský trestní zákon z 22. května 1902 člení delikty proti státu na delikty proti samostatnosti a bezpečnosti státu a delikty proti ústavě a hlavě státu.

V kategorii deliktů proti ústavě a panovníkovi kladou se na první místo delikty proti celistvosti státního území. I hrozí se pak v §u 83 trestem vězení ne kratšího osmi let nebo na doživotí tomu, kdo chce protizákonně docílit, aby Norsko nebo jeho část byla přivedena pod cizí panství, nebo spojena s cizím státem, nebo aby část státu byla od celku odtržena.

Ústavu chrání § 98. stanovící trest vězení ne kratšího pěti let pro toho, kdo chce dosíci nezákonnými prostředky změny státní ústavy. Dále považuje v §u 99 zákon za útočníka na ústavu toho, kdo chce dosíci, aby byl znemožněn výkon pravomoci krále, regenta, prozatímní vlády, parlamentu, vrchního soudu, říšského soudu násilím nebo hrozbou. Trest jest ovšem stejný jako při jiných útocích na ústavu.

Mír státu jest chráněn ustanoveními §§ 84, 85 a 95. Jednotlivé delikty jsou tyto:

Kdo nezákonně způsobí nebo spolupůsobí, že dojde k vypovězení války nebo nepřátelství proti Norsku nebo spojeneckému státu. Trestem jest vězení ne kratší pěti let nebo na doživotí.

Kdo jednáním proti cizímu státu odporujícím mezinárodnímu právu způsobí nebezpečí války nebo represalií. Trestem jest tu vězení do 2 let, vypukla-li válka, do 4 let.

Konečně, kdo pokojný poměr Norska k cizině ruší tupením nebo štváním proti Norsku, budiž potrestán pokutou peněžitou nebo vězením do 1 roku.

Celkem jest nápadným důraz, jaký klade norský trestní zákon na nezávislost a svobodu státu a na integritu státního území. Ačkoliv ostatní delikty proti státu jsou trestány dosti mírně — usmrcení krále jest trestáno pouze doživotním žalářem — jest ohrožení nezávislosti státní a celistvosti území trestáno poměrně velmi přísně. Věc si vysvětlíme, uvážíme-li, že Norsko chystalo se v době vydání trestního zákona k zrušení unie se Švédskem a pokládalo za vhodné uzákoniti přísné tresty proti těm, kdož by chtěli tento čin zdržovati nebo snad unii utužiti.

Pozoruhodným jest, že norský trestní zákon stihá každý protizákonný, tedy nejen násilný útok proti ústavě a integritě státního území.

Celkem porovnavše navzájem trestní represí jednotlivých států na delikty proti státu, vidíme, že na intenzitu trestů působí intenzita ohrožení vládní formy respektive obava vládnoucích činitelů ze státního převratu, ačkoliv ovšem historické reminiscence nejsou bez významu na stupeň přísnosti trestní represe.

Takto si vysvětlíme přísnost trestních sankcí Francie, starého Rakouska a Anglie a mírnou trestní represí Švýcarska a Nizozemí.

Lze proto k úvaze o trestně-právní ochraně našeho státu dodatí toto:

Jest nedostatkem našeho zákona na ochranu republiky, že stihá pouze pokus o násilnou změnu ústavy (ačli nepovažujeme ovšem pojem násilný za synonymum pojmu protiprávní). Nelze se ubránit obavy, že by v budoucnosti někteří političti činitelé — důvod k takové obavě dodala by ostatně vzpomínka na diskusi o ústavní oktroj koncem roku 1925 a začátkem roku 1926 — hlavně ti, kteří by měli vládní moc v rukou, by byli náchylni fakticky zvrátiti nebo změnití hlavní pilíře naší ústavy. Jest ovšem jasno, že trestní sankce proti nezákonným pokusům nenásilným o změnu ústavy by musela býti značně mírnější než sankce proti násilným útokům.

Jinak ovšem nelze žádati podobnou úpravu dalších předpisů šu 1 zákona na ochranu republiky, jelikož jest nesnadno si představití, že by bylo lze bez násilí úplně znemožniti ústavní činnost jmenovaných orgánů bez současné protizákonné změny ústavy.

Pokud pak se šu 3 zákona na ochranu republiky týče, jest považovati za velký nedostatek zákona, že se stihá pouze to porušení míru respektive přátelského styku s cizinou, které se děje v úmyslu poškoditi republiku. Toto ustanovení nepostihuje na příklad vůbec porušení míru, které by se stalo z důvodů spekulacních. A vůbec jest míti za to, že pacifistickým ideálům naší poválečné doby by více odpovídalo ustanovení, které by ohrožovalo sankcí trestní, ovšem značně mírnější s a n k c e stihající porušení míru spáchané v úmyslu poškoditi stát, každé úmyslné porušení míru, vyjma toho, při němž by dobrý úmysl delikventa byl nezvratně dokázán a vůbec by byl zvláště chvályhodný s lidského stanoviska.

V tomto ohledu připravovaná osnova trestního zákona československého modifikuje platná ustanovení způsobem, který jest nesporně k nemalému prospěchu věci.

Podle ustanovení šu 136 osnovy, který přejímá ustanovení šu 1 zákona na ochranu republiky, jest trestní sazba snížena na trest od 3 do 15 let vězení nebo od 5 do 20 let žaláře.

Delším trestem na svobodě nebo dokonce doživotním žalářem jest provinilec trestán jen tehdy, věděl-li podle odst. 2.

§ 136, že ohrožuje značnou měrou životy a majetek lidí; byli činěni násilný odpor branné moci, byla-li utvořena organisace rázu vojenského, byly-li navázány styky s cizinou nebo jsou-li tu jiné okolnosti zvláště přitěžující.

Ustanovení §u 2 zák. na ochranu republiky recipují se v §u 137 úplně až na některé změny trestních sazeb.

Ustanovení §u 3 recipují se v §u 138 s velmi pronikavými a chvályhodnými modifikacemi. Je nadále trestným podle odst. 1. §u 138 nejen ten, kdo vydal republiku nebezpečí ohrožení míru v úmyslu poškodit republiku, ale i ten, kdo jednal tímto způsobem v úmyslu, aby tím opatřil prospěch sobě nebo jinému (postihuje spekulaci). Dále se dosti značně snižují sazby stanovené odst. 2. §u 3 zákona na ochranu republiky.

K témuž §u 138 přidává se ustanovení, jímž se trestá ten, kdo ohrožuje bezpečnost státu tím, že zřídí, provozuje, chová, prodává nebo z ciziny dopravuje zařízení, jimiž mohou býti podávány zprávy na větší vzdálenost. Trestem jest tu vězení od 14 dnů do 1 roku nebo žalář od 1 měsíce do 3 let. Byli pak čin spáchán za války nebo za okolností zvláště nebezpečných vězení od 3 měsíců do 3 let nebo žalář od 6 měsíců do 5 let.

Dále jest přidáno jako odstavec pátý ustanovení, že ten, kdo rozšiřováním lživé zprávy ohrožuje přátelské vztahy republiky k jinému státu, trestá se vězením od 14 dnů do 6 měsíců nebo žalářem od 1 měsíce do 1 roku. V tomto případě jest potřebí k obžalobě zmocnění ministra zahraničí.

Na konec jest si přátí, aby se demokratický duch naší ústavy vžil v mysl převážné většiny obyvatelstva tak, aby zabezpečný náš stát mohl se spokojiti ještě mírnější represí trestní proti deliktům proti státu podobně jako demokratické Švýcarsko.

Prameny:

Lepšík: Zákon na ochranu republiky s důvodovou zprávou. Praha. 1923. — Milota: Zákon na ochranu republiky. Praha 1923. — Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Berlin 1906, svazek I. — Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich mit Nebengesetzen. 1922. — Amtlicher Entwurf eines allgemeinen deutschen Strafgesetzbuches nebst Begründung. Berlin 1925. — Uherský trestní zákoník. Praha 1919. — Entwurf eines schweizerischen Strafgesetzbuches. 1918.

Nejdůležitější judikatura: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech trestních (sbírka V á ž n é h o): z 21. března 1924 čís. 1561, z 14. ledna 1925 čís. 1859, z 11. března 1925 čís. 1922, z 22. dubna 1925 čís. 1961, z 8. října 1925 čís. 2127.

ZPRÁVY.

Reforma správního řízení stala se skutkem vládním nařízením o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů ze dne 13. ledna 1928 č. 8. Sb. z. a n. Význam této reformy tkví vedle unifikace procesních norem správního práva v historických zemích a na Slovensku hlavně v tom, že na místě